

Druhý život Božího hrobu

V souvislosti s dramatickou proměnou města, která šla ruku v ruce s rozvojem textilního průmyslu, začala kaple překážet vzrůstajícímu provozu. Proto již v roce 1862 městská rada projednala návrh na její přesun a za tímto účelem byla vysána i veřejná sbírka. Ke schválení transferu došlo v říjnu 1864 a povolání udělilo i litoměřické konzistorium. Následně byl Boží hrob v roce 1865 rozebrán a znovu postaven na bývalém hřbitově při kostele Nalezení svatého Kříže. Došlo nicméně k jistému zjednodušení, kdy již nebyly mj. na průčelí osazeny kamenné

reliéfy nádob na pomazání. Z barokní stavby byla použita korunní římsa, kamenné články, schodiště a ostatní části jsou pak volnými kopiemi originálního stavu. Přesun se projevil i v nové barevnosti, kdy namísto okru, patrného na starých vyobrazeních, vnější plášť získal šedomodrý odstín. K údržbě sloužily prostředky z nadace, založené již při stavbě Wondrakem. Po roce 1945 se pak o památkově chráněný objekt staral stát. Poslední celková oprava proběhla v roce 1986. Od té doby stavba pozvolna chátrala, pomyslnou poslední kapkou byla krádež měděných plechů ze střechy. Naštěstí se ke vzniklé situaci postavilo čelem město Liberec, které si objekt pronajalo od církve na 50 let

a přistoupilo k náročné obnově. Nejdříve proběhla oprava lucerny, provedená restaurátorem Radomilem Šolcem. Na tu navázaly stavební práce, kterých se ve vzorné kvalitě zhostila místní firma Aaron House pod vedením Roberta Hese, dle projektu zpracovaného Martinem Volejníkem. Na základě požadavku odborné organizace státní památkové péče došlo také ke zpracování stratigrafického průzkumu. Ten ovlivnil rozhodnutí vrátit se k „původní“ šedomodré barevnosti z 19. století, kombinované s bílým nátěrem kamenných prvků.

Obyvatelé i návštěvníci metropole severu se tak mohou těšit na nově zrekonstruovanou kapli, která je součástí poutní cesty

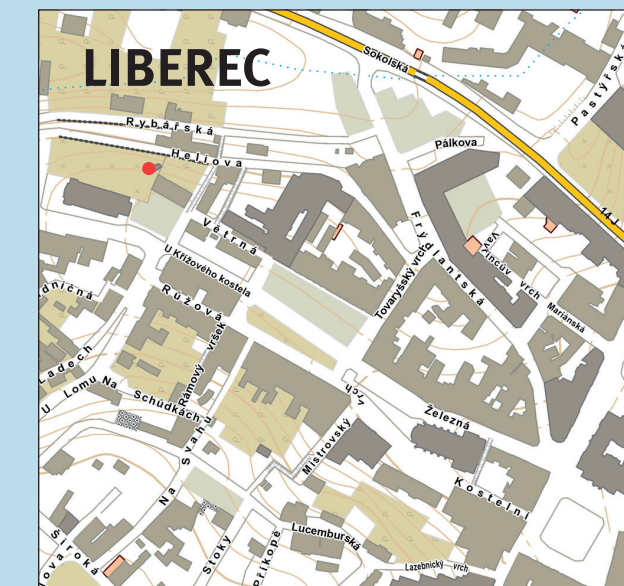
Via Sacra, spojující důležité sakrální stavby tzv. Trojzemí. Zároveň vhodně doplní vzorně zrekonstruovanou nejvýznamnější libereckou barokní památku, mariánský sloup z dílny věhlasného Matyáše Bernarda Brauna. Oprava znamená rovněž další důležitý krok k rehabilitaci zahrady při kostele Nalezení sv. Kříže, která je konečně přístupná i pro širokou veřejnost.

Johann Josef Kuntze

Panský stavitel Johann Josef Kuntze (16. července 1724 Hrádek nad Nisou – 20. května 1800 Liberec), autor velkého množství libereckých měšťanských domů, patřil k nejvýznamnějším stavitelům pozdně barokního a klasicistního Liberce. Své počáteční školení absolvoval u otce Johanna Christopa Kuntzeho. Po přesídlení do Liberce se stal starším zdejšího zednického cechu a následně i panským stavitelem Clam-Gallasů. Kromě Liberce postavil řadu domů v rodném Hrádku nad Nisou a ve Frýdlantu. K jeho nejvýznamnějším realizacím patří kostel Nalezení sv. Kříže v Liberci (1753–56), přestavba a rozšíření kostela sv. Bartoloměje v Hrádku nad Nisou (1764), fara ve Vratislavicích nad Nisou (1764), kostel sv. Zikmunda ve Stráži pod Ralskem (1772), nová zděná sakristie dřevěného kostela sv. Kryštofa v Kryštofově Údolí (1781), přestavba redernovského křídla libereckého zámku (1784–85), nová budova arciděkanství při kostele sv. Antonína Velikého v Liberci (1785), hospodářský dvůr v Machníně (1790), či dům velkoobchodníka se sukem Johanna Georga Bergera čp. 15-V v Liberci (1791).

GPS souřadnice

N 50.7712764°, E 15.0533744°

Více informací na

www.npu.cz/uop-liberec
sekce prezentace památek

V roce 2023 vydal NPÚ, ÚOP v Liberci
v rámci projektu Prezentace památek

ISBN 978-80-87810-54-5

Text: Jaroslav Zeman
historická dokumentace: Severočeské muzeum v Liberci,
Státní okresní archiv Liberec
fotografie: Michael Čtveráček, Jaroslav Zeman
mapa: © ČÚŽK, Vladimír Vrabc, grafická úprava: Michael Čtveráček

Celkový pohled na kapli Božího hrobu od severozápadu.

Pohled do zahrady při kostele Nalezení sv. Kříže v popředí s mariánským sloupem, zastaveními křížové cesty a kapli Božího hrobu v pozadí.

Hlavní průčelí kaple Božího hrobu v popředí s kádrem, symbolizujícím kámen před vstupem hrobu.

LIBEREC-STARÉ MĚSTO

kaple Božího hrobu

KAPLE BOŽÍHO HROBU V LIBERCI

„... *Liberecký Svatý hrob není uspořádán ani podle vzoru Josefa z Arimatie a jeho zahrady položené na hoře Golgota, ani podle císařovny Heleny nebo spíše mnohem více podle císaře Konstantina Velikého, a podle něho postaveného Svatého hrobu... je to znovu vytvořené dílo podle představ křesťanských řeholníků, stejně tak tenkrát, jako v dnešní době... Vlastně je tato stavba Svatého hrobu vytvořena podle vzoru vysoce učeného pana Georga Emericha a zasloužilého purkmistra kurfiřtského města Zhořelce v Horní Lužici.*“ (Gruendliche Beschreibung des in der Stadt Reichenberg Buntzlauer Creyses neu-erbauten Heiligen Grabes, 1772)

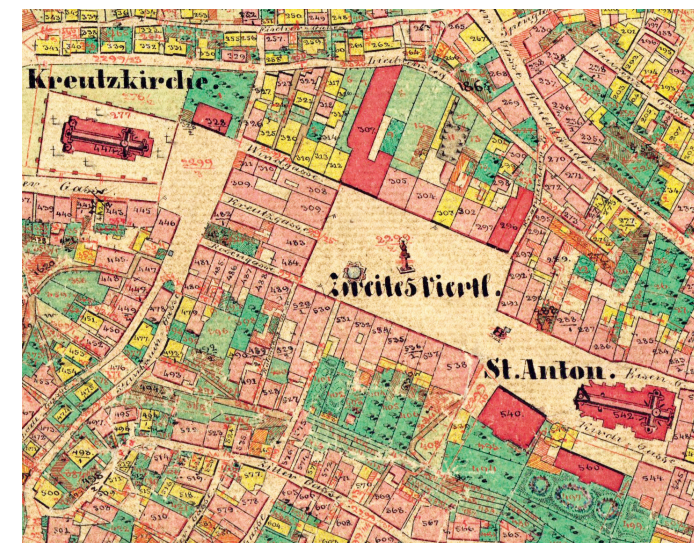
Kaple Božího hrobu představuje specifický stavební typ, jehož kořeny sahají do Jeruzaléma, kde byl ve 4. století n. l. nalezen údajný Kristův hrob. Na jeho místě došlo ke zbudování kaple, nad níž později vyrostl chrám Božího hrobu, kam proudili poutníci z celého křesťanského světa. Finanční i časová náročnost cesty do Svaté země i značné nesnáze, které přinášela, se posléze odrazily v rozsáhlém budování kopií Božích hrobů napříč Evropou.

Na našem území se tyto rázovité stavby začínají objevovat kolem poloviny 17. století. Jejich stavební podoba byla zpravidla neměnná a odráží vlivy byzantské, arabské i gotické architektury. Vyznačují se obvykle polygonálním závěrem, členěnými slepými arkádami, nad kterými se nachází lucerna. Uvnitř je předstín s křížovou klenbou a navazující pohřební komorou s oltářem. Věřící do kaple vstupovali po kolenou a duchovní prožitkem umocňovaly olejové lampy a svíce. Modlitba se pak odehrávala v bezprostřední blízkosti Krista, neboť pod oltářem se nacházela dřevěná socha mrtvého Ježíše, jakou lze spatřit např. ve sbírkách jičínského muzea. Kaple jsou tak nejen hmotným vyjádřením exaltované barokní zbožnosti, ale i raným příkladem historismu v architektuře.

Historie a popis libereckého Svatého hrobu

Předobrazem liberecké stavby se stal jeden z nejstarších Božích hrobů ve střední Evropě, který nechal postavit ve Zhořelci purkmistr Georg Emmerich mezi lety 1481–1504. Svým stářím, reflektovaným již v 18. století, byl chápán jako přesná kopie původního Svatého hrobu. To může vysvětlovat záměrný historismus liberecké realizace, která je nejmladším Božím hrobem u nás. Fundátorem se stal Andreas Josef Wondrak, o čemž nás informuje dedikační deska v předstíni s nápisem „*K počtě Boha, povznesení zbožnosti, k ozdobě města byl postaven tento sv. Hrob ode mne Andree Josefa Wondracka*“ měšťana, soukeníka a obchodníka roku 1772, dne 30. července“. Autorem architektonického řešení byl pak stavitel Johann Josef Kuntze, autor řady libereckých klasicistních domů a barokní přestavby kostela Nalezení sv. Kříže. Pražské arcibiskupství povolilo stavbu dopisem adresovaným do Liberce

13. ledna 1772, reagující tak na žádost ze 14. října 1771. Souhlas udělil rovněž tehdejší majitel panství Jan Kryštof Clam a liberecký děkan Anton Ignatz Kopsch. Právě děkan sehrál klíčovou roli v konstituování Liberce jako lokálního duchovního centra, neboť po svém příchodu do města v roce 1741 zavedl tradici slavnostních procesí, přispěl k přestavbě a rozšíření kostela Nalezení sv. Kříže a stál také za zřízením první liberecké knihovny tamtéž. K vysvěcení kaple došlo na svátek Narození Panny Marie 8. září 1772 a stalo se tak během procesí z kostela Nalezení sv. Kříže, které procházelo přes náměstí do kostela sv. Antonína. Kopschem založená tradice se v době svátků spojených s utrpením Krista transformovala na pašijové hry, pořádané místním Bratrstvem sv. škapulíře. Jejich kulisou se ve Svatém týdnu stával nejen kostel Nalezení sv. Kříže a sv. Antonína Velikého, ale nepochybně i Boží hrob. Zřízení kaple tak zřejmě znamenalo vyvrcholení lokálního kultu utrpení Krista, který děkan Kopsch dlouhodobě a progra-

Centrum města na výřezu mapy stabilního katastru (1843) zachycující kapli Božího hrobu i sousední mariánský sloup na jejich původní pozici.

mově prosazoval. Zároveň znamenalo pomyslnou tečku za doznívající barokní epochou, ohlašující nástup osvícenství.

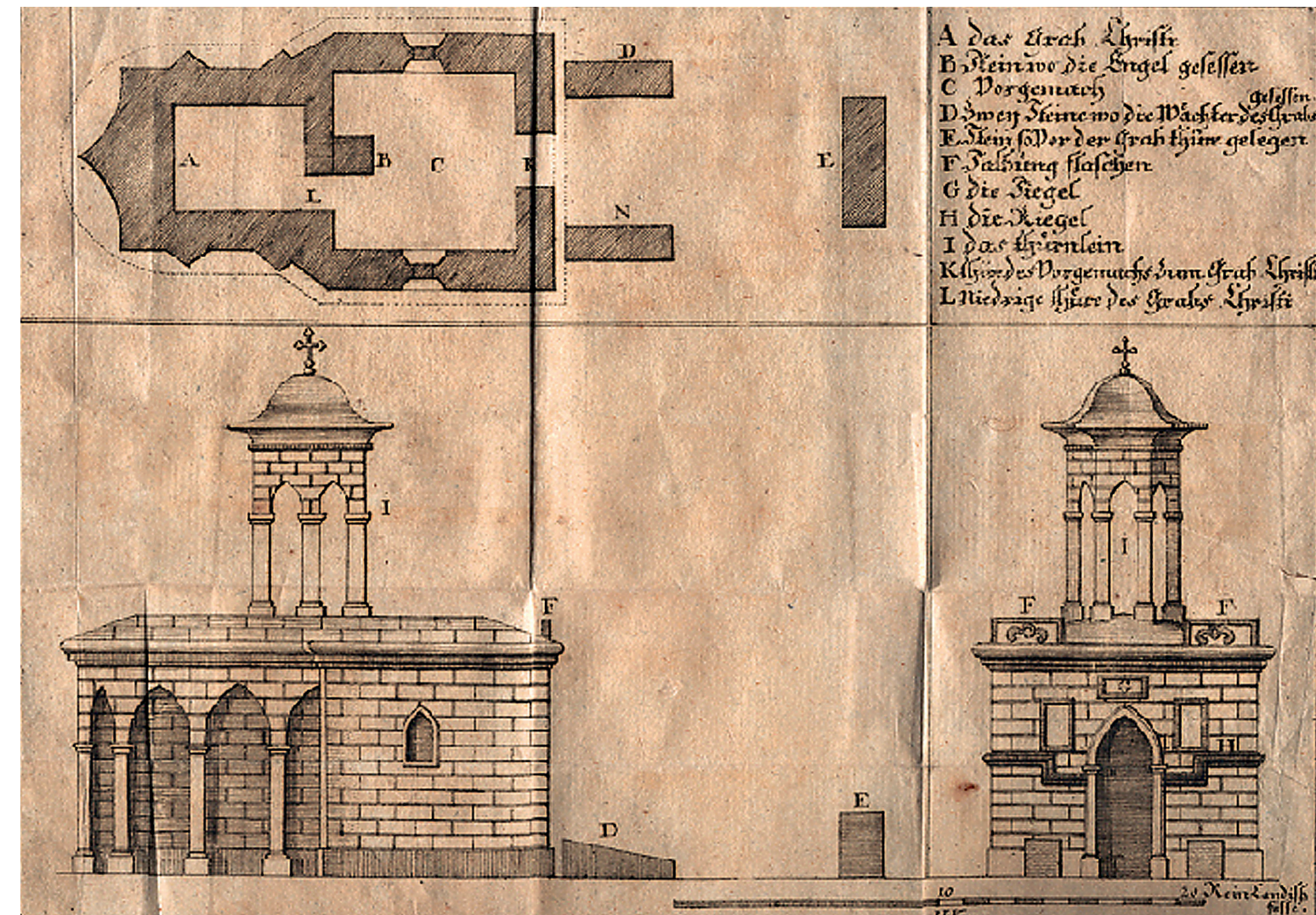
Liberecká kaple se skládá ze dvou částí, předstíne a hrobu, zvenčí tvořeného oválným závěrem, lemovaným z exteriéru sedmi sloupy, vynášejícími lomené oblouky. Reliéfní kamenné pásy na průčelí symbolizují závory hrobu, nad nimi jsou pečetě velkňeží Annáše a Kaifáše a nad vstupem pečetě Pilátova. Kamenné kvádry po stranách schodiště představují lavice strážců a kamenný stolec před průčelím upomíná na kámen ležící před dveřmi hrobu. Dominantou drobné stavby je pak kamenná lucerna o šesti obloucích. Prostor předstíne je zaklenut křížovou klenbou a za ní je valeně klenutá náhrobní komora. Na stěně se vstupem do komory se původně nacházela malba Zmrtvýchvstání Krista, zaniklá po transferu a na podlaze kvádr, symbolizující kámen, na kterém seděl anděl zvěstující třem Mariím. Komora byla vybavena lavicí

Pohled do prostoru Sokolovského náměstí z roku kolem poloviny 19. století. Patrná je rázovitá zástavba, tvořená hrázďenými domy, zaniklá kašna při Růžové ulici, mariánský sloup i kaple Božího hrobu na svém původním místě v předpolí renesančního kostela sv. Antonína Velikého, zachyceného ještě před regotizací.

pro svíčky před nedochovanou dřevorezbou Kristova těla, nad kterou byla freska srdce a čtyř ran Kristových. Stěny v rámci celého interiéru byly pojednány modrým nátěrem, dotvářejícím mystickou atmosféru místa.

Specifikem liberecké stavby bylo její situování jako samostatné stavby uprostřed města před západním průčelím kostela sv. Antonína Velikého, neboť obvykle Svaté hroby tvořily staveb-

ni součást klášterů, kostelů, nebo se nacházely na okraji měst. Ojedinelý je také spis vydaný po dostavbě v Praze, z něhož pochází úvodní citát. Anonymní text, jehož autorem by mohl být dle Tomáše Řepy liberecký historik a kronikář pražských křížovníků Johann Carl Rohn, obsahuje zevrubný popis i plán kaple a představuje zřejmě nejstarší dokument na našem území, který se váže k tomuto svěbytnému stavebnímu typu.

Plán kaple Božího hrobu z roku 1772, uveřejněný ve spisu Gruendliche Beschreibung des in der Stadt Reichenberg Buntzlauer Creyses neu-erbauten Heiligen Grabes.

